

BACHELORTHESIS

Participatie van Jeugdige Verdachten tijdens het Onderhoud Ten Parkette en de Rol van Verschillende Betrokken Partijen

Docent: Dr. Stephanie Rap

Datum: 17-06-2014

Rianne Dor (3834387)

Yvonne Hendriks (3858871)

Rosan Hulman (3819949)

Floor Joosten (3743748)

Samenvatting

Doel: Dit kwalitatieve onderzoek heeft als doel om inzicht te geven in hoe verschillende betrokken partijen een bijdrage leveren aan de participatie van jeugdige verdachten tijdens het jeugdstrafproces. Hierbij wordt gekeken naar het taalgebruik van de parketsecretaris, de rol van de advocaat en ouders en in hoeverre er een beroep wordt gedaan op het moreel besef van jeugdigen. **Methode:** Er is eerst literatuuronderzoek verricht. Daarna zijn in tweetallen in totaal 37 observaties van het Onderhoud ten Parkette (OTP) in Utrecht uitgevoerd. Observaties vonden plaats aan de hand van een gestandaardiseerd observatieformulier, waarna de verkregen data door middel van kwalitatieve onderzoeksmethoden is geanalyseerd. **Resultaten:** De geobserveerde parketsecretarissen dragen voornamelijk bij aan de participatie van jeugdige verdachten door middel van effectieve communicatie en het doen van een moreel appèl. De rol van de advocaat ligt vooral in het adviseren en opkomen van de belangen van de jeugdige. Ten slotte dragen ouders voornamelijk bij door het verschaffen van belangrijke informatie over persoonlijke omstandigheden en het gepleegde delict. **Conclusies:** De betrokken partijen leveren ieder op een eigen manier een bijdrage aan de participatie van jeugdige verdachten aan het jeugdstrafproces. Echter, er zijn een aantal mogelijke verbeterpunten. Zo stellen de parketsecretarissen de aanwezigen amper voor, vindt uitleg over het verloop van het OTP inconsistent plaats, is het contact tussen de advocaat en jeugdige verdachte vaak beperkt, krijgen ouders weinig spreektijd en zouden ouders actiever bij een moreel appèl betrokken kunnen worden.

Kernwoorden: participatie, jeugdstrafrecht, OTP, jeugdige verdachten, parketsecretaris, advocaat, ouders, moreel appèl.

Participatie van Jeugdige Verdachten tijdens het Onderhoud Ten Parkette en de Rol van Verschillende Betrokken Partijen

Elke jeugdige verdachte heeft naast het recht op een eerlijk proces ook het recht om op actieve en effectieve wijze te participeren in de eigen strafrechtelijke procedure (Liefwaard, Rap, & Weijers, 2010; art. 40 lid 2 onder b (iv) IVRK). Dit is onder andere vastgelegd in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK). Om actieve deelname aan het strafproces te bereiken, is het van groot belang dat de jeugdige verdachte ook begrijpt wat er gebeurt (Liefwaard et al., 2010). Vanwege het beperkte besef van jeugdigen van basale juridische concepten en de betekenis van het strafproces (Driver & Brank, 2009; Liefwaard et al., 2010), is werkelijke participatie aan het jeugdstrafproces echter alles behalve vanzelfsprekend. Jeugdigen hebben hulp nodig om als een volwaardige procespartij te kunnen deelnemen aan de strafzitting (Peterson-Badali & Broeking, 2010; Weijers, 2008). In het huidige onderzoek staat de participatie van jeugdige verdachten tijdens het Onderhoud ten Parkette (OTP) centraal. Dit zijn jeugdzittingen, geleid door een parketsecretaris (PS) en met name gericht op *first offenders*, waarmee het Openbaar Ministerie (OM) zelfstandig jeugdstrafzaken kan afdoen en sancties op kan leggen. Dit onderzoek is van belang omdat het inzicht beoogt te geven in hoe de huidige praktijk invulling geeft aan het recht van jeugdige verdachten op participatie en hoe de pedagogische doeleinden van het jeugdstrafrecht uiting krijgen.

Er zijn verschillende mogelijke partijen die het begrip van en de participatie tijdens het jeugdstrafproces kunnen bevorderen. De hoofdvraag die in dit onderzoek centraal staat is dan ook: *Op welke manier dragen de verschillende betrokken partijen bij aan de participatie van jeugdige verdachten tijdens het OTP?* Deze hoofdvraag wordt aan de hand van vier deelvragen onderzocht. Deze deelvragen zijn achtereenvolgens gericht op de mogelijke rol van de PS, de advocaat, de ouders van de jeugdige verdachte en de manier waarop de PS appelleert aan het moreel besef van de jeugdige verdachte. In het huidige onderzoek zullen eerst theoretische inzichten omtrent deze deelaspecten worden besproken. Vervolgens zullen de gebruikte methoden worden toegelicht en zullen de resultaten van het onderzoek worden beschreven. Ten slotte zal er een conclusie worden getrokken en worden er een aantal discussiepunten en aanbevelingen besproken.

Het Taalgebruik van de Parketsecretaris

Tijdens het OTP staat de communicatie tussen de PS en de jeugdige verdachte centraal. Jeugdige verdachten moeten namelijk weten wat er gaat gebeuren tijdens de zitting, wie aanwezig zal zijn en wat er van hen verwacht wordt (Flin, Stevenson, & Davies, 1989). De belangrijke rehabiliterende functie van het jeugdstrafrecht (Grisso et al., 2003) komt in gevaar als de jeugdige verdachte het zittingsproces niet begrijpt. De verdachte wordt dan een passieve partij in de eigen zaak en zal niet begrijpen wat de impact van de uitspraak is op zijn leven (Driver & Brank, 2009). De PS bepaalt het

taalgebruik dat het begrip van de jeugdige beïnvloedt. De eerste deelvraag van dit onderzoek is dan ook: *Wat is de invloed van het taalgebruik van de parketsecretaris op het begrip van de jeugdige verdachte?*

Het verminderde begrip van jeugdige verdachten. Twee basisconcepten zijn relevant bij het begrijpen van de zitting. Ten eerste moet de jeugdige verdachte de betekenis van de juridische procedure begrijpen en hierin kunnen participeren. Hierbij is het van belang dat de verdachte weet wat de mogelijke straf zal zijn, wat de rollen zijn van aanwezigen, hoe het proces in het algemeen verloopt en wat zijn rechten zijn (Grisso, 1997; Grisso et al., 2003). Het tweede basisconcept heeft betrekking op de capaciteit van de jeugdige verdachte om te participeren in het redeneringproces en om een oordeel te vormen over de zitting. Dit reflecteert de mate waarin de jeugdige verdachte zich bewust is van de consequenties van de zitting (Grisso, 1997). Bij deze voorwaarden kan echter een kanttekening worden geplaatst. Hoewel kinderen in Nederland vanaf 12 jaar verantwoordelijk worden gehouden voor hun criminele gedrag (Weijers & Grisso, 2009), betekent dit nog niet dat zij ook werkelijk begrip hebben van het juridische proces. Jeugdige verdachten blijken namelijk een verminderd begrip te hebben van basale juridische concepten (Driver & Brank, 2009).

Het gebruik van jargon. De vele juridische woorden waarmee de jeugdige tijdens een zitting in contact komt, vragen om uitleg (Flin et al., 1989). Belangrijke manieren waarop de PS de jeugdige verdachte kan helpen met het begrip, is door uitleg te geven, jargon te vermijden, zijn beslissing te motiveren en een morele dialoog te voeren (Weijers, 2004). Door uitleg te geven over juridische termen of procedures, krijgt de jeugdige verdachte meer het gevoel dat zijn zaak eerlijk en objectief wordt behandeld (Rap & Weijers, 2011). Tijdens het OTP is het de taak van de PS om uitleg te geven over wie er aanwezig zijn, wat hun rol is en hoe de zitting zal verlopen. Echter, het blijkt dat er tijdens een zitting vaker alleen gevraagd wordt of de verdachte iets heeft begrepen (Weijers, 2004). Juridisch jargon kan een belemmering voor de communicatie vormen. Om het begrip van de jeugdige verdachte te waarborgen, is het van belang dat de PS strafrechtelijk jargon en moeilijke woorden zo veel mogelijk vermijdt of toelicht (Liefwaard et al., 2010; Rap & Weijers, 2011). Een moeilijke vraag betekent niet dat de jeugdige deze niet kan beantwoorden, maar dat de formulering beter bij de vocabulaire en belevingswereld van de verdachte aan moet sluiten (Delfos, 2008).

Motivering van de sanctie. Op het moment dat de PS zijn beslissing voor een bepaalde sanctie of maatregel motiveert door middel van een morele dialoog, zal de jeugdige verdachte besef hebben van de gevolgen van zijn gedragingen en van de rechtvaardiging van de strafrechtelijke reactie. De kans op begrip en acceptatie van de straf is dan groter (Rap & Weijers, 2011). De PS kan zijn beslissing motiveren door middel van een morele dialoog, wat de verdachte helpt om de consequenties van zijn

daan in te zien en daarvoor verantwoordelijkheid te nemen (Rap & Weijers, 2011; Weijers, 2004). De PS kan dit bewerkstelligen door een beroep te doen op wat de jeugdige fout heeft gedaan of door vragen te stellen over het delict en over de eventuele consequenties hiervan (Weijers, 2004). De morele dialoog laat de relatie zien tussen de daad en de straf die daarop volgt, waarmee het helpt om te voorkomen dat de jeugdige verdachte opnieuw de fout ingaat.

Kortom, het taalgebruik van de PS tijdens de zitting is van invloed op het begrip van de jeugdige verdachte. Naar aanleiding van eerder onderzoek is het de verwachting dat het uitleggen van onduidelijkheden, het toelichten van moeilijke woorden en het motiveren van de keuze voor een sanctie door de PS zal bijdragen aan het begrip van de jeugdige verdachte van de betekenis en consequenties van de juridische procedures.

De Rol van de Advocaat

Zoals hiervoor besproken, hebben jeugdige verdachten vanwege hun beperkte competenties hulp nodig om het strafproces te kunnen volgen (Weijers, 2004; Weijers, 2008). Naast het taalgebruik en de houding van de PS kunnen jeugdigen ook door een advocaat geholpen worden bij hun beperkte begrip van het strafproces. De deelvraag die hier centraal staat is: *Wat is de rol van de advocaat van de jeugdige verdachte tijdens het OTP?* Hierbij wordt gekeken naar de competenties van de jeugdige verdachten om het strafproces te kunnen begrijpen en de rol die de advocaat hierbij kan spelen.

Het bieden van ondersteuning. Naast het eerder genoemde gebrek aan begrip, hebben jeugdigen in vergelijking met volwassenen ook een gebrekkige impulsbeheersing, zijn ze gevoeliger voor groepsdruk en kijken ze voornamelijk naar de korte-termijn consequenties (Birckhead, 2010; Schmidt, Reppucci, & Woolard, 2003). Voor de advocaat is dit belangrijk om te weten, zodat hij de jeugdige bewust kan maken van de lange-termijn gevolgen van de daad van de jeugdige en de daaropvolgende sanctie.

Advocaten kunnen hulp bieden aan jeugdigen om de participatie tijdens het jeugdstrafproces te bevorderen. Hierbij is het belangrijk dat de advocaat kennis heeft van het jeugdstrafrecht, aangezien jeugdigen en het jeugdstrafproces verschillen van volwassenen en het volwassenenstrafrecht (De Jonge, 2011). De advocaat speelt een cruciale rol bij het voorbereiden en begeleiden van de jeugdige. Hoewel de mate van pedagogische betrokkenheid van de advocaat nog ter discussie staat en de advocaat in eerste instantie gericht is op het voeren van een zo sterk mogelijke verdediging, kan het begeleiden van de jeugdige worden gezien als pedagogische taak van de advocaat (De Jonge, 2011; Rap & Weijers, 2011). Het is, zoals eerder besproken, belangrijk dat de jeugdige verdachte weet hoe de zitting verloopt, wat de rol van aanwezigen is, wat er tijdens de zitting van de jeugdige wordt verwacht en dat vakjargon wordt uitgelegd (Flin et al., 1989; Weijers, 2004). Naast de PS kan ook de advocaat de jeugdige hierbij begeleiden. Communicatie tussen de advocaat en de cliënt is hierbij cruciaal, zowel voor

als na de zitting (De Jonge, 2011; Liefwaard et al., 2010; Rap & Weijers, 2011). Daarnaast is het van belang dat de jeugdige zelf mee mag denken en beslissen (Banner, 2010).

De verschillende rollen van de advocaat. De advocaat moet meerdere rollen vervullen. Hij moet de jeugdige adviseren over wat hem het beste lijkt en zorgen voor de minst zware straf. De ouders en de advocaat staan hierdoor nogal eens tegenover elkaar, waarbij ouders vaak een andere kijk op de zaak hebben en vaker kijken naar de opvoeding (Birkhead, 2010; Rap & Weijers, 2011). Dit zorgt voor een scheur tussen de verschillende culturen van het strafrecht, de rechtszaal en de familie. De advocaat staat hier tussenin en moet naar alle verschillende kanten kijken. Ook kan het gebrek aan begrip van het strafproces als gevolg met zich meebrengen dat de jeugdige de advocaat niet vertrouwt, wat niet goed is voor de band tussen de advocaat en de cliënt (Pierce & Brodsky, 2002). Wil de advocaat een brug kunnen slaan tussen de ouders en het jeugdstrafrecht en een goede vertrouwensband met de jeugdige verdachte opbouwen, is communicatie en interactie van groot belang (Birkhead, 2010).

Kortom, jeugdigen hebben nog niet de volledige competentie om het strafproces te begrijpen. Om ervoor te zorgen dat de jeugdige verdachte het strafproces kan begrijpen en hieraan kan participeren, is het de verwachting dat de advocaat informatie aan de jeugdige verstrekt en hem actief begeleidt.

De Rol van Ouders

De rol van ouders bij het bewerkstelligen van gedragsverandering bij jeugdige verdachten is van groot belang (Emster, 2008; De Jonge, 2011; Hoeve et al., 2008). Door het beperkte verantwoordelijkheids- en procesgangbesef van de strafzitting van jeugdigen, zijn ouders in principe de aangewezen personen om hun minderjarige kind te helpen, zodat deze als een volwaardige procespartij kan deelnemen tijdens de strafzitting (Peterson-Badali & Broeking, 2010). De derde deelvraag van dit onderzoek luidt dan ook: *Wat is de rol van de ouders van de jeugdige verdachte tijdens het OTP?*

Het betrekken van ouders. Wanneer ouders aanwezig zijn bij de strafzitting kunnen zij de jeugdige moreel en emotioneel steunen (De Jong & Van der Linden, 2007; Peterson-Badali & Broeking, 2009; Schreijenberg, Timmermans, & Homburg, 2010). Daarnaast kan de participatie van de jeugdige worden vergroot wanneer ouders actief worden betrokken. Hierdoor krijgt de minderjarige het gevoel serieus te worden genomen. Ook kunnen ouders tijdens de strafzitting informatie geven die van invloed kan zijn op de beslissing van de kinderrechter of de PS en kunnen ouders met hun ingebrachte informatie wellicht helpen om een oplossing te vinden voor het probleemgedrag van het kind, om zo de kans op recidive te verminderen (Emster, 2008; Garfinkel & Nelson, 2004). Echter, in Nederland lijkt dit niet altijd op te gaan. Ouders hebben voornamelijk de rol van informant tijdens een jeugdstrafzitting (Rap & Weijers, 2011). In de praktijk blijkt dat het betrekken van ouders bij de strafzitting minimaal en

weinig systematisch gebeurt (De Jonge, 2011; Varma, 2007). Uit onderzoek blijkt dat ouders gemiddeld zeer kort de gelegenheid krijgen om informatie te geven ter verdediging van de minderjarige, namelijk maximaal 1 tot 2 minuten spreektijd tijdens 40 minuten durende zaken (Rap & Weijers, 2011). Veelal wordt hierbij de algemene vraag aan ouders gesteld of ze nog iets toe willen voegen aan wat al is verteld (Hepping, 2012). Wanneer ouders het gevoel krijgen dat zij niet serieus worden genomen en dit gebeurt in een onpersoonlijke sfeer, kan dit bij de ouders voor een negatief oordeel over de terechtzitting zorgen (Hillian & Reitsma-Street, 2003; Varma, 2007).

Communicatie tijdens het OTP. Tijdens een OTP geldt geen aanwezigheidsverplichting voor ouders, maar zij worden in de praktijk wel altijd uitgenodigd (De Jonge & Van der Linden, 2007). De ouders kunnen tijdens deze zitting informatie verschaffen over het gezin, opvoeding, school en vrijetijdsbesteding. Daarnaast kunnen zij reageren op het rapport van de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK). De PS kan hierdoor een helder beeld vormen over de jeugdige verdachte (Peterson-Badali & Broeking, 2010; Van der Waal & Van Zaane, 2010). Ondanks het belang van de betrokkenheid van ouders zijn er verschillende obstakels die dit kunnen belemmeren, zoals het niet beheersen van de Nederlandse taal, gezondheidsproblemen of een gebrek aan kennis (Harvell, Rodas, & Hendey, 2004).

Het is belangrijk dat de PS de ouders betreft bij de zaak door middel van het goed toepassen van drie te onderscheiden aspecten van de communicatiewijze, namelijk uitleg, algemene houding en morele communicatie (Weijers, 2004). Tevens van belang is het uitleggen van strafrechtelijke termen en de eindbeslissing op een voor de jeugdige en ouders begrijpelijke wijze (Rap & Weijers, 2011; Weijers, 2004). Ouders hebben tijdens een jeugdstrafzitting graag het gevoel dat er naar hen wordt geluisterd en er interesse wordt getoond (Hillian & Reitsma-Street, 2003). Belangrijk hierbij is dat de PS open vragen stelt aan ouders en bij onduidelijkheden doorvraagt of door middel van non-verbale communicatie de ouders uitnodigt om verder uitleg te geven (Lang & Van der Molen, 2010). Verder zal de PS om de verantwoordelijkheid van ouders te onderzoeken (morele communicatie), de ouders uitnodigen om te reflecteren op de gebeurtenis (Weijers, 2004). Hierbij is het belangrijk dat de PS een onafhankelijke partij blijft en dus zelf hierover geen oordelen gaat vellen (Garfinkel & Nelson, 2004; Weijers, 2004).

Kortom, het blijkt voor de participatie en begrip van de jeugdige van belang om de ouders bij het proces te betrekken. De verwachting is dat de PS ouders de ruimte geeft om informatie over hun kind aan te dragen en dat ouders door de PS bij de zitting worden betrokken door middel van uitleg, een positieve algemene houding en morele communicatie.

Beroep op het Moreel Besef van de Jeugdige Verdachte

Waar de PS, de advocaat en de ouders kunnen bijdragen aan begrip van het

jeugdstrafproces bij de jeugdige verdachte, kan aandacht voor de consequenties en morele kant van zaken ervoor zorgen dat de jeugdige verdachte verantwoordelijkheid leert te nemen voor wat is aangericht (Liefwaard et al., 2010). De laatste deelvraag van dit onderzoek is hierop gericht en luidt: *In hoeverre en op welke manier wordt er een beroep gedaan op het moreel besef van de jeugdige verdachte?*

Definitie moreel besef. Het is allereerst van belang om te definiëren wat er bedoeld wordt met een moreel besef. Moraliteit is een breed concept, waarbij zowel cognitieve als affectieve processen betrokken zijn (Le Sage, 2006; Van Vugt et al., 2011). De drie meest genoemde emoties die hieronder vallen zijn de zogenoemde zelfbewuste emoties, namelijk schuld, schaamte en empathie (Eisenberg, 2000). Aan deze emoties ligt een individueel begrip en evaluatie van het zelf ten grondslag, waarmee mensen het eigen afwijkende gedrag beoordelen en bestraffen (Hosser, Windzio, & Greve, 2008; Weijers, 2008). Schuld wordt hierbij gedefinieerd als een pijnlijk gevoel van spijt over verkeerd gedrag, terwijl met schaamte een passief en hopeloos gevoel bedoeld wordt, waarbij het zelf wordt veroordeeld (Eisenberg, 2000). Ten slotte is empathie het vermogen om andermans emotionele staat of context te begrijpen (cognitief) en hierin deel te nemen (affectief) (Jolliffe & Farrington, 2004).

Functie in het strafrecht. Het moreel besef is van belang binnen het strafrecht vanwege de relatie met het ontstaan en tegengaan van crimineel gedrag (Weijers, 2008). Zo is aangetoond dat delinquenten een lager moreel beoordelingsvermogen hebben, zou een gebrek aan empathie aanzetten tot agressief gedrag en vertonen wetsovertreders minder empathie (Jolliffe & Farrington, 2004; Stams et al., 2006). Een gebrek aan moreel besef is een risicofactor voor delinquentie, terwijl een goed ontwikkeld moreel vermogen juist daartegen beschermt (Weijers & Duinstra, 2008). Dit biedt tevens aanknopingspunten voor het voorkomen van recidive. Om effectief te zijn, dienen interventies voor antisociale en delinquentie jeugdigen een morele component te bevatten (Gibbs, 2003). Door middel van een morele dialoog leert de jeugdige verdachte verantwoordelijkheid te nemen voor de daad, wat weer de weg opent voor communicatie over wat er gedaan kan worden om herhaling te voorkomen (Liefwaard et al., 2010).

Schuld versus schaamte. Hoewel een morele dialoog dus kan helpen om recidive te voorkomen, is het van belang dat dit op de juiste manier plaatsvindt. Verantwoordelijkheid kan op verschillende manieren gecommuniceerd worden. Zo onderscheidt Braithwaite (2000) *stigmatization*, waarbij de dader gezien wordt als slecht persoon, en *reintegrative shaming*, waarbij de dader een goed persoon is die een slechte daad heeft begaan. Daarnaast zou een appèl op het moreel besef van jeugdige verdachten altijd gericht moeten zijn op de daad en niet de persoon zelf (Liefwaard et al., 2010). Hierbij is ook het onderscheid tussen schuld en schaamte van belang. Terwijl schuld mensen motiveert om fouten toe te geven, gaat schaamte gepaard met gevoelens

van machteloosheid en waardeloosheid, waardoor het gevoel ontstaat dat het eigen gedrag niet veranderd kan worden (Hosser et al., 2008). Hierdoor werkt een beroep op schaamte vaak contraproductief, leidt het tot meer woede en agressie en blokkeert het de participatie aan het strafproces (Liefwaard et al., 2010; Weijers, 2008). Juist bij adolescenten werkt een beroep op schaamte dikwijls negatief uit en hindert het de identiteitsontwikkeling (Liefwaard et al., 2010; Ten Eyck, 2003). Het is dus van belang dat een beroep op het moreel besef van jeugdigen op een correcte manier plaatsvindt.

Setting van een OTP. Het OTP lijkt een geschikt moment voor een moreel appèl, ten eerste omdat dit het meest effectief is in een extramuraal setting (Weijers & Duinstra, 2008), zoals tijdens een OTP het geval is. Ook moet er met een beroep op schuldbesef voorzichtig worden omgegaan en is het goed om dit te koppelen aan gedrag dat hersteld kan worden, bijvoorbeeld via een opdracht of straf (Liefwaard et al., 2010). Dit is tijdens een OTP eenvoudig waar te maken. Daarnaast is het positief om ouders hierbij te betrekken, aangezien hun oordeel een sterke indruk maakt op jeugdigen (Liefwaard et al., 2010; Losoncz & Tyson, 2007).

Kortom, op basis van de literatuur kan verwacht worden dat een effectief moreel appèl schuld- en daadgericht is, gekoppeld wordt aan een manier om het gedrag te herstellen en ouders hierbij worden betrokken. Door een dergelijk moreel appèl leert de jeugdige verdachte om verantwoordelijkheid te nemen voor de eigen daden, zonder het idee te krijgen dat hij waardeloos is. Dit komt ook de procesparticipatie weer ten goede.

Methoden

Opzet en Steekproef

In dit onderzoek zijn verdeeld over acht dagen 37 OTP-zittingen geobserveerd in de rechtbank van Utrecht in de regio Midden-Nederland¹. Voor een weergave van de zittingsruimte, zie bijlage 1. Er zijn 18 zaken niet doorgedaan, waarvan vijf door onbekende redenen, vijf verdachten zijn doorverwezen naar Halt, één verdachte was weggelopen van huis, zes verdachten zijn niet op zitting verschenen en één ontkennende verdachte is doorverwezen naar de kinderrechter. De gemiddelde duur van een OTP was 18.59 minuten. Naast de PS waren zowel de griffier als de bode bij elke zaak aanwezig. Bij 10 van de 37 geobserveerde zittingen waren beide ouders aanwezig, bij 21 zittingen alleen de moeder en bij 4 zittingen alleen de vader. Bij de overige 2 zittingen waren geen van beide ouders aanwezig, vanwege een gebrek aan contact of ziekte. Overige aanwezige familieleden betroffen stiefvader, opa, broer, zus en oom. Naast familieleden waren er soms ook professionals aanwezig. Deze betreffen tolken en medewerkers van de jeugdreclassering, bureau jeugdzorg en begeleid wonen. Ten slotte was er bij 11 zittingen een advocaat aanwezig.

¹ Vijf zaken betroffen leerplichtzaken

De 37 geobserveerde zaken zijn door drie verschillende parketsecretarissen geleid, waarvan 24 zaken door de eerste PS, 5 door de tweede en 8 zaken door de laatste PS. De doelgroep van dit onderzoek zijn jeugdigen van 12 tot 18 jaar die op een OTP-zitting moeten verschijnen voor het (voor de eerste of tweede keer) plegen van een strafbaar feit. De gemiddelde leeftijd van de participanten binnen de geobserveerde zittingen is 15.73 jaar ($M = 15.73$, $SD = 1.39$). Van de 37 participanten waren er 23 jongens en 14 meisjes. Voor de werving van deze participanten is er sprake van *purposive sampling* (Boeije, 2010), waarbij de participanten zijn geselecteerd op basis van het doel en de behoeftes van dit onderzoek. Doordat het onderzoek bestaat uit observaties in de praktijk en de resultaten worden teruggekoppeld naar die praktijk, wordt het maatschappelijk belang direct gediend. Verder lijkt dit onderzoek bij te dragen aan de kennisvergaring rondom de participatie van jeugdigen op het niveau van het OM, wat van belang is omdat een groot aandeel strafbare feiten wordt afgedaan door het OM.

Meetinstrumenten

De observaties hebben in duo's plaatsgevonden, aan de hand van een gestandaardiseerd observatieformulier. Hieraan zijn nog een aantal extra punten toegevoegd². Elke observator heeft telkens het gehele observatieformulier ingevuld. Voor het analyseren van de bespreking van verschillende aspecten, zoals de thuis- en schoolsituatie met de jeugdige en de ouders, de gesprekstechnieken van de PS en de advocaat en het appèl op het moreel besef, is gebruik gemaakt van een 5-puntsschaal. Hierbij stond 1 voor niet of heel weinig voorkomend en 5 voor veel voorkomend.

Analyse

De verschillende data die zijn verzameld tijdens de OTP's zullen worden gebruikt voor analyse. Kwalitatief onderzoek is voor dit onderzoeksonderwerp het meest geschikt vanwege de geboden flexibiliteit (Boeije, 2010). Hierdoor is er ruimte voor het beschrijven en analyseren van de vele verschillende aspecten van een OTP en de participatie hieraan van verschillende betrokken partijen. Binnen kwalitatief onderzoek is er meer ruimte voor een inhoudelijke en gedetailleerde beschrijving van ervaringen (Boeije, 2010), wat recht doet aan de diversiteit aan omstandigheden tijdens verschillende OTP's. Daarnaast wordt er door het berekenen van de gemiddelden en standaarddeviaties op de 5-puntsschaal getracht een overzichtelijk en zo objectief mogelijk inzicht te geven in hoe er op de verschillende onderzochte items wordt gescoord. Zo wordt er binnen dit onderzoek voor een klein deel gebruik gemaakt van kwantitatieve analyse. Doordat er binnen dit observatieformulier tevens ruimte is voor

² Dit zijn: a) PS: uitleg jargon en voorbeelden van gebruikt strafrechtelijk jargon en complexe zinnen/moeilijke woorden; b) Communicatie met ouders: omgang PS met ouders die geen Nederlands spreken en moreel communiceren; c) Contact tussen advocaat en jeugdigen en advocaat en ouders en verschil in taalgebruik advocaat; d) moreel appèl: op daad of dader, reactie verdachte en betrekken van ouders (zie bijlage 2).

opmerkingen, kan er niet alleen een zo objectief mogelijke beschrijving worden gegeven van de huidige situatie, maar kan er ook getracht worden om een verklaring te geven voor geobserveerde verschillen. Wellicht wordt het hierdoor zelfs mogelijk om aanbevelingen te doen over hoe participatie aan een OTP kan worden verbeterd.

Ethiek

Van te voren is er toestemming verleend door de PS voor aanwezigheid van de observanten. Ook is er aan het begin van elke zitting toestemming gevraagd aan en verkregen door de overige aanwezigen, inclusief de jeugdige verdachte. Tevens is door de observanten een geheimhoudingsverklaring ondertekend en blijven de aanwezigen anoniem, waardoor de privacy van de betrokkenen wordt gewaarborgd.

Betrouwbaarheid en Validiteit

Om de kwaliteit van het huidige onderzoek te waarborgen, is het belangrijk om de betrouwbaarheid en validiteit hiervan te optimaliseren. Bij betrouwbaarheid, waarbij toevalligheden zo veel mogelijk moeten worden uitgesloten, is het van belang dat er sprake is van interne consistentie en stabiliteit (Boeije, 2010). Om de betrouwbaarheid te vergroten wordt er gebruik gemaakt van een gestandaardiseerde observatielijst, waardoor de kans op toevallige inconsistenties wordt verkleind. Daarnaast wordt er geprobeerd de betrouwbaarheid te vergroten door een toereikend aantal observaties uit te voeren, waardoor eventuele verkleuringen elkaar opheffen (Boeije, 2010). Door zo duidelijk mogelijk te beschrijven hoe de data zijn verzameld en verwerkt, en doordat er in tweetallen wordt geobserveerd waardoor er een indicatie kan worden gegeven van de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid (Celestin-Westreich & Celestin, 2012), wordt de betrouwbaarheid geoptimaliseerd.

De validiteit van het onderzoek geeft weer of de resultaten en conclusies daadwerkelijk voortvloeien uit de dataverzameling en een goede weergave zijn van de werkelijkheid. Dit is vooral afhankelijk van het gebruik van het juiste instrument, waarmee gemeten wordt wat men wil meten (Boeije, 2010). Doordat het gebruikte instrument al bij vele vergelijkbare onderzoeken is getest en gebruikt, kan aangenomen worden dat het een geschikt instrument is. Ondanks het feit dat er sprake is van vier verschillende, en relatief onervaren, onderzoekers, wordt er door het maken van afspraken getracht om het instrument op een eerlijke, correcte en consistente manier toe te passen. Kortom, door middel van systematische observaties en een degelijke verantwoording van de gemaakte keuzes (Celestin-Westreich & Celestin, 2012), wordt geprobeerd de validiteit te waarborgen.

Resultaten

Aan de hand van opvallende bevindingen uit de observaties van OTP's in Utrecht wordt hier getracht een antwoord te geven op de vier deelvragen, en daarmee tevens de hoofdvraag, van het onderzoek. Er zal eerst worden gekeken naar de eerste deelvraag

van het onderzoek, die betrekking heeft op de invloed van het taalgebruik van de PS op het begrip van de jeugdige verdachte. Daarnaast zal de rol van de advocaat tijdens het OTP besproken worden, gevolgd door de rol van ouders. Ten slotte zal de manier waarop de PS een beroep doet op het moreel besef van de jeugdigen worden beschreven.

Taalgebruik Parketsecretaris

De eerste deelvraag is: *Wat is de invloed van het taalgebruik van de parketsecretaris op het begrip van de jeugdige verdachte?* Om een antwoord te geven op deze vraag wordt er gekeken naar vier aspecten van het taalgebruik van de PS die bijdragen aan het begrip van de jeugdige verdachte. Deze aspecten zijn het geven van uitleg over juridische termen en procedures, het vermijden van jargon, het motiveren van de beslissing voor een sanctie en het voeren van een morele dialoog met de jeugdige verdachte (Weijers, 2004). Naar aanleiding van de geobserveerde OTP's zullen over deze aspecten van het taalgebruik uitspraken worden gedaan.

Uitleg juridische termen en procedures. Tijdens de observaties is erop gelet of de PS aan het begin van de zitting zichzelf en andere aanwezigen voorstelde, ieders functie uitlegde en uitleg gaf over het verloop van de zitting. Het voorstellen van de aanwezigen gebeurde niet in elke zitting en werd ook niet consistent door iedere PS gedaan. In 23 van de zittingen werd geobserveerd dat de PS de aanwezigen gedeeltelijk voorstelde. Bij 6 zaken werden aanwezigen wel voorgesteld en bij 8 zaken niet. De eerste PS stelde zichzelf nadrukkelijk voor, de anderen deden dat sporadisch. De observanten werden in alle zaken voorgesteld. Dit was een noodzaak, omdat de jeugdige verdachte toestemming moest geven voor hun aanwezigheid. De parketsecretarissen stelden de griffier of bode in geen enkele zaak voor, ook niet in de zaken waar werd genoteerd dat aanwezigen werden voorgesteld. Over de uitleg van de functie kan worden gesteld dat er in 19 zaken geobserveerd is dat de PS haar eigen functie uitlegt en uitlegt waarom de studenten er bij waren. In deze 19 zaken werd opgemerkt dat de functie van de griffier of bode niet werd uitgelegd, deze werden immers ook niet voorgesteld. In de overige 18 zaken werd ook geobserveerd dat de functie van de griffier en bode niet werd uitgelegd. In deze 18 zaken werd gezien dat alleen de functie van de studenten werd toegelicht. Over het verloop van de zitting kan worden gesteld dat dit in 19 zaken gedeeltelijk werd gedaan. De PS gaf dan aan wat ze ging bespreken en in welke volgorde. In 17 zaken werd gezien dat er geen uitleg werd gegeven over het verloop. In een enkele zaak werd dus het verloop van de zitting volledig besproken. Er moet op gelet worden dat het in de eerste 19 zaken één PS betrof en in de overige zaken drie verschillende.

Jargon. Tijdens het observeren van de zittingen werd er tevens op het jargongebruik van de PS gelet. Op het gebruikte observatieformulier kon een score van 1 (geen jargongebruik) tot 5 (veel jargongebruik) worden gekozen, waar gemiddeld een 1.89 uit kwam. In 28 zaken werd geobserveerd dat de PS soms jargon gebruikte en in 7

zaken gebruikte de PS geen jargon. Voor de mate van uitleg over het jargon werd een gemiddelde van 2.68 geobserveerd. In 18 zaken werd genoteerd dat de PS vaak uitleg gaf over de gebruikte termen, maar in een aanzienlijk deel (14 zaken) gaf de PS hier geen uitleg over. In een aantal zaken is geobserveerd dat woorden als *dagvaarding*, *afdoening*, *tenlastegelegde* of *seponeren* niet werden uitgelegd. Hier lijkt een groot verschil te bestaan tussen de verschillende parketsecretarissen, waarbij de eerste PS meer uitleg gaf bij dit soorten woorden dan de anderen. Opvallend was ook dat het bij woorden die om uitleg vroegen voornamelijk strafrechtelijk jargon betrof. In enkele gevallen betrof het alledaags moeilijke woorden, zoals *impulsief*, *gezag* of *attitude*. Deze woorden werden in verhouding ook vaker toegelicht. Hoewel er over het algemeen werd geobserveerd dat de PS relatief weinig jargon gebruikte, werd het gebruikte jargon zeer regelmatig onvoldoende uitgelegd.

Motiveren van de beslissing. Ook werd er gekeken of de PS uitleg gaf over de keuze voor en inhoud van de sanctie. In 35 van de geobserveerde zaken is gezien dat de PS uitleg gaf bij de keuze voor een sanctie. Veelvoorkomende uitleg betrof het benadrukken van de verantwoordelijkheid van de jeugdige voor het strafbare feit. Daarnaast lijkt het dat bij de keuze voor een sanctie veel rekening werd gehouden met de persoonlijke situatie van de dader. Zo werd bij meerdere zaken nadruk gelegd op het feit dat de verdachte al veel had meegemaakt en dat deze genoeg zou zijn gestraft. Bij één zaak speelde een grote rol dat de dader zelf ook slachtoffer was geworden van een groep jongeren die betrokken was bij het delict wat zij had gepleegd. Bij de opgelegde sancties in leerplichtzaken werden vooral de nadelige gevolgen van het schoolverzuim benadrukt. Verder staat de uitleg over de inhoud van de sanctie centraal. Hier werd bij 27 zaken geobserveerd dat er uitleg werd gegeven over de inhoud van de sanctie. Het ging dan voornamelijk om uitleg over het aantal uren en de inhoud van de taakstraf of om uitleg van het voorwaardelijk sepot. In de overige 10 zaken werd geobserveerd dat uitleg van de sanctie niet geïnitieerd werd door de PS, maar dat ofwel de verdachte, ofwel de ouders, ofwel de advocaat vroegen om verduidelijking van de inhoud.

Morele dialoog. Ten slotte werd geobserveerd of de PS tijdens de delictbespreking gebruik maakte van een morele dialoog. Er kan worden gesteld dat die bespreking over het algemeen in weinig zaken middels een morele dialoog werd gedaan. Daarbij komt ook dat de mate van uitvoerigheid van de delictbespreking tijdens veel zaken beperkt was. Er werd wel in meerdere zaken tijdens of na de bespreking van het delict, wanneer de afdoening werd gedaan of tijdens de motivering van de beslissing voor een sanctie, een beroep gedaan op de verantwoordelijkheid van de dader voor het delict.

Kortom, het voorstellen van de aanwezigen en het geven van uitleg over het verloop van de zitting vond niet consistent plaats. Hoewel jargon relatief weinig gebruikt

werd, werd dit ook regelmatig onvoldoende uitgelegd. Uitleg bij de keuze voor en inhoud van de sanctie lijkt in de meeste gevallen wel goed te gebeuren.

De Rol van de Advocaat

De tweede deelvraag van het onderzoek is: *Wat is de rol van de advocaat van de jeugdige verdachte tijdens het OTP?* Om antwoord te kunnen geven op deze vraag wordt er allereerst gekeken naar het moment waarop de advocaat aan het woord komt. Vervolgens wordt gekeken naar het contact tussen de advocaat en de ouders en tussen de advocaat en de jeugdige. Ten slotte komt het taalgebruik van de advocaat aan bod.

Moment van aan het woord komen. In totaal zijn er 11 zaken geobserveerd waarbij een advocaat aanwezig was en waren er 10 verschillende advocaten. Bij de 11 zaken lag de tijd dat de advocaat aan het woord was tijdens de zitting tussen de 1 en 10 minuten, waarbij het gemiddelde 4 minuten en 27 seconden was. De zaken waarbij een advocaat aanwezig was duurden gemiddeld 24 minuten en 3 seconden, wat langer is dan de gemiddelde duur van alle zaken in totaal ($M = 18.59$).

Er zijn verschillende momenten geobserveerd waarop de advocaat aan het woord kon komen. Het voornaamste moment was tijdens of na de delictbespreking. Zes advocaten hebben van dit moment gebruik gemaakt. Het pleidooi ging dan voornamelijk over het aandeel dat de jeugdige in het delict had. Daarnaast werd er vaak besproken wat er wel en niet redelijk werd bevonden aan het ten laste gelegde feit en wat de toestand van de jeugdige verdachte was, zowel ten tijde van het delict als tijdens de zitting zelf. Andere momenten waarop advocaten inbreng hadden waren bij het doornemen van de rapportage van de RvdK, de delictomschrijving door de jeugdige, het bespreken van het proces-verbaal van de politie of een schadeformulier en na het afdoeningsvoorstel. Negen van de 11 zittingen, waarbij een advocaat aanwezig was, werden geleid door de eerste PS. De advocaten die hierbij aanwezig waren kregen van deze PS de ruimte om op voorhand wat te zeggen over de zaak. Dit kwam dan aan bod na het voorstellen van de PS en voorafgaand aan het bespreken van het rapport van de RvdK. Twee advocaten maakten hier gebruik van. Bij de ene zaak vertelde de advocaat wat de jeugdige had gedaan en wat haar indruk was van de jeugdige. Bij de andere zaak vertelde de advocaat iets over het verleden van de jeugdige, die een moeilijke jeugd had gehad. De overige 2 zaken werden geleid door twee andere parketsecretarissen. Zij gaven in die gevallen niet expliciet de ruimte aan de advocaten om op voorhand iets te zeggen. In alle zaken gaven de advocaten vooral zelf aan wat te willen zeggen, voornamelijk na afloop van de delictbespreking.

Contact. Tijdens het observeren is er ook gekeken naar het contact tussen de advocaat en de ouders en het contact tussen de advocaat en de jeugdige. Bij 8 van de 11 zittingen was er geen contact tussen de advocaat en de ouders tijdens de zittingen. Bij de andere 3 zittingen had er in de tijd voor de zitting een gesprek plaatsgevonden tussen

de advocaat en de ouders en gaf de advocaat aan wat er naar voren was gekomen in die gesprekken. Dit ging dan om de mening van de ouders. Het contact tussen de advocaat en jeugdige is op verschillende manieren verlopen. Bij 2 zaken werden de jeugdigen aangevuld door hun advocaat en bij 3 zaken spraken de advocaten voor de jeugdigen. De jeugdige knikte hierbij of gaf met 'ja' aan dat wat de advocaat zei klopte. Bij alle zaken gaven de advocaten advies en kwamen ze op voor de jeugdige, bijvoorbeeld *'Het gaat nu al veel beter met de jeugdige, de jeugdige heeft thuis al een straf uitgevoerd en de procedure voorafgaand aan deze zitting heeft al een behoorlijke indruk gemaakt'*. Bij 3 zaken is er nauwelijks contact tussen de jeugdige en de advocaat geweest en bij 2 zaken namen de advocaten door wat er in de te ondertekenen papieren stond. De advocaat lijkt vooral belangrijk bij het opkomen voor de belangen van de jeugdige verdachte. Daarnaast is de advocaat iemand die advies aan de jeugdige kan geven tijdens het OTP.

Taalgebruik. Tevens is er gekeken naar het taalgebruik van de advocaat en of dat verschilt als hij met de PS of met de jeugdige praat. Vier advocaten waren tijdens het pleidooi formeler, maar verder was er geen verschil in de manier van praten naar de PS of jeugdige toe. Eén advocaat zei bijvoorbeeld: *'Conform regel ... van het wetboek strafvordering kan worden gezegd dat'*. Ook werd er gebruik gemaakt van woorden als: *Seponeren, het terugleggen van de zaak, claimen, pleiten en associëren*. Dit zouden voor de jeugdigen moeilijke woorden kunnen zijn. Vijf advocaten spraken de hele zitting formeel. Als er jargon werd gebruikt, wat gemiddeld weinig was ($M = 2.27$, $SD = 1.10$), werd er niet tot bijna niet uitgelegd wat die woorden betekenen ($M = 1.82$, $SD = 0.98$). Gemiddeld genomen is er geobserveerd dat de moeilijkheidsgraad van het taalgebruik van de advocaat 'normaal' was. Dit houdt in dat het niet te moeilijk was, maar ook niet te makkelijk. Het tempo, volume, de intonatie en articulatie van de advocaten was gemiddeld. Het was niet overdreven en ook niet te weinig, maar goed uitgebalanceerd.

Kortom, de advocaat kwam voornamelijk tijdens of na de delictbespreking aan het woord. Door het bespreken van het aandeel van de jeugdige in het delict, wat redelijk werd bevonden aan het ten laste gelegde feit en de toestand van de jeugdige, probeerden de advocaten de jeugdige verdachten zo goed mogelijk te ondersteunen. Hoewel het contact tussen de advocaat en de jeugdige verdachte, en met name het contact tussen de advocaat en de ouders, tijdens de zitting vaak beperkt was, werd dit contact meestal niet belemmerd door moeilijk taalgebruik en jargon van de advocaat.

De Rol van Ouders Tijdens het OTP

In dit onderzoek is tevens getracht een antwoord te geven op de deelvraag: *Wat is de rol van de ouders van de jeugdige verdachte tijdens het OTP?* Hierbij wordt ook gekeken naar hoe de PS de verschillende aspecten van communicatie toepast om ouders bij de zittingen te betrekken. Er zal besproken worden wat voor rol ouders speelden in het verstrekken van relevante informatie, in hoeverre ze bij de zitting werden betrokken

en wat de wijze van communiceren van de PS richting de ouders was.

De ouder als informant. In de literatuur komt naar voren dat ouders tijdens de strafzitting informatie kunnen geven die van invloed kan zijn op de beslissing van de kinderrechter of, in het geval van een OTP, de PS (Peterson-Badali & Broeking, 2009; 2010). Uit de bijgewoonde zittingen blijkt dat het moment wanneer ouders aan het woord kwamen, voornamelijk bij het bespreken van het delict en de persoonlijke omstandigheden van de jeugdige verdachte was. De PS noemde bij het bespreken van deze aspecten vaak expliciet het rapport van de RvdK. Uit de ingevulde observatieformulieren en gebruikte 5-puntsschaal blijkt dat ouders tijdens het OTP vooral informatie verschaften over het delict (M=2.89), de thuissituatie (M=2.98) en over de school/opleiding van de jeugdige verdachte en van de ouders zelf (M=2.78). Vragen die door de PS werden gesteld waren bijvoorbeeld *'hoe gaat het nu met de verdachte op school/ thuis?'*. De PS sprak met ouders weinig over de vrienden van de jeugdige verdachte (M=1.56). Opvallende verschillen tussen de drie parketsecretarissen werden gevonden omtrent het bespreken van de vrijetijdsbesteding en het afdoeningsvoorstel. Twee van de drie parketsecretarissen bespraken de vrijetijdsbesteding niet tot nauwelijks (M=1; M=1.38) terwijl de andere PS dit vaker besprak met de ouders (M=2.86). Daarnaast gaf laatstgenoemde als enige PS de ouders en jeugdige duidelijk de ruimte om het afdoeningsvoorstel samen te bespreken.

De betrokkenheid van ouders. Uit de observaties blijkt dat bij afwezigheid van een advocaat, ouders meer de ruimte kregen om gedurende de gehele zitting wat in te brengen over de persoonlijke omstandigheden en het gepleegde delict. De PS stelde bij aanwezigheid van een advocaat namelijk meer vragen aan de advocaat dan aan de ouders. Bij aanwezigheid van een advocaat waren ouders gemiddeld twee minuten aan het woord en wanneer er geen advocaat aanwezig was, was dit gemiddeld drie minuten. Ondanks eerdergenoemde observatie dat de OTP's gemiddeld langer duurden bij aanwezigheid van een advocaat, ging deze aanwezigheid dus vaak ten koste van de betrokkenheid van ouders. Hoewel ouders meer ruimte kregen bij afwezigheid van een advocaat, kregen zij in beide gevallen gemiddeld gezien maar kort de tijd om informatie te verschaffen, zoals ook blijkt uit eerder onderzoek (Rap & Weijers, 2011). Verder werd geobserveerd dat wanneer uit het rapport van de RvdK bleek dat er thuis problemen zijn, de PS hier duidelijk op in ging, door (bijv.) te vragen; *'klopt het dat er sprake is van huiselijk geweld? Hoe gaat dit nu?'* en *'Er is hulp ondersteuning? Hoe gaat dit?'*. Opvallend is verder dat de PS daarnaast aan het einde van de zitting de algemene vraag aan ouders stelde of ze nog iets wilden toevoegen aan wat is verteld, wat vaak gebeurde na het in orde maken van de papieren omtrent de afdoening. Het viel bovendien op dat bij slechts twee zittingen werd gevraagd naar de taligheid van de ouders van de jeugdige verdachte, door te vragen naar het beheersen van de Nederlandse taal wanneer er al een

tolk meekwam naar de zitting. Dan was het dus al duidelijk dat de ouders de Nederlandse taal niet goed beheersten.

De communicatiewijze in het strafrecht. Voor een goed verloop van het OTP werd in de inleiding vermeld dat het belangrijk is dat de PS de ouders bij de behandeling van de zaak betreft door middel van het toepassen van de drie te onderscheiden aspecten van de communicatiewijze in het strafrecht, namelijk uitleg, algemene houding en morele communicatie (Weijers, 2004). Uit de observaties blijkt dat de PS strafrechtelijke termen uitlegt op een voor jeugdige en ouders begrijpelijke wijze, bijvoorbeeld *'de jeugdige verdachte heeft het recht om te zwijgen, de zogenaamde cautie'* en *'ik ben parketsecretaris, ik ben geen kinderrechter ook geen officier van de justitie, maar ik zit hier als hulpje van de officier van justitie om de jeugdige een voorstel te doen'*. Deze uitleg werd echter algemeen gegeven, niet specifiek ten opzichte van de ouders. Verder werd de eindbeslissing uitgelegd; wat deze inhield, hoe deze tot stand was gekomen en was er vaak ruimte voor de ouders om met de jeugdige te overleggen omtrent het wel of niet accepteren van het afdoeningsvoorstel. De gesprekstechnieken van de PS zijn gescoord met dezelfde 5-puntsschaal als hierboven benoemd. Wanneer wordt gekeken naar de algemene houding kan ten eerste worden gezegd dat er door de PS hoog werd gescoord op interesse (M=4.63, M=4, M=4) en begrip tonen (M=4.5, M=3.5, M=3.75) en gemiddeld gescoord op doorvragen (M=3.14, M=2.5, M=2.5). Meerdere malen werd bijvoorbeeld door de PS gezegd *'dat begrijp ik zeker, dat is ook moeilijk'* en maakten ze gebruik van non-verbale communicatie zoals knikken en *'hmhm'* wanneer de ouders informatie gaven over de jeugdige verdachte en zijn of haar omstandigheden. Over het stellen van open vragen door de PS kan worden gesteld dat dit per zitting en per PS verschilde. Deze techniek werd namelijk minder constant toegepast dan de rest. Tot slot kan over de communicatiewijze moreel communiceren naar de ouders toe worden gezegd dat dit bij twee parketsecretarissen niet werd toegepast (M=1, M=1) en er bij de andere PS ook weinig moreel werd gecommuniceerd (M=1.9). Bij twee zittingen werd de thuis, door ouders opgelegde straf, besproken. De PS was hiervan op de hoogte gesteld door het rapport van de RvdK. Tijdens het afdoeningsvoorstel gaf de PS aan dat zij het positief vindt dat de ouders een straf hebben opgelegd en dat zij mede hierdoor de straf voor de jeugdige lager heeft laten uitvallen.

Kortom, ouders van de jeugdige verdachte verschaften voornamelijk informatie over de persoonlijke omstandigheden van de jeugdige verdachte en over het gepleegde delict en zij kregen hier meer de ruimte toe wanneer er geen advocaat aanwezig was. De spreektijd van ouders was echter van korte duur. De mate waarin omstandigheden worden besproken met de ouders, lijkt af te hangen van hoe de verschillende parketsecretarissen de zitting vorm geven, maar over het algemeen worden de ouders betrokken door het toepassen van uitleg en de algemene houding van de PS.

Beroep op het Moreel Besef van de Jeugdige Verdachte

Ten slotte wordt hier getracht een antwoord te geven op de laatste deelvraag: *In hoeverre en op welke manier wordt er een beroep gedaan op het moreel besef van de jeugdige verdachte?* Er zal eerst worden gekeken naar hoe vaak een dergelijk moreel appèl plaatsvond en de verschillende componenten hiervan. Vervolgens wordt de schuld- en daadgerichtheid van het appèl besproken en de betrokkenheid van ouders.

De verschillende componenten van een moreel appèl. Het blijkt dat interventies een morele component dienen te bevatten om de jeugdige verdachte te leren verantwoordelijkheid te nemen voor de eigen daden (Gibbs, 2003). Over het algemeen kan gezegd worden dat de geobserveerde parketsecretarissen zeer regelmatig een appèl op het moreel besef van de jeugdige verdachten deden. In 30 van de geobserveerde zaken was er sprake van een (in meer of mindere mate) moreel appèl. In slechts 7 gevallen ontbrak dit, wat in één geval kwam omdat de jeugdige verdachte uit zichzelf al aangaf dat hij verantwoordelijkheid neemt en enorme spijt heeft van wat hij heeft gedaan. Een algemene manier waarop de PS zeer regelmatig een beroep deed op het moreel besef, is door aan de jeugdige verdachten te vragen: *'Heb je nog nagedacht over wat er gebeurd is?'*, *'Begrijp je waarom je hier zit?'*, *'Wat vind je zelf van wat er is gebeurd?'* of te zeggen *'Wel een domme actie hé'*.

Daarnaast werd een appèl op het moreel besef in de gebruikte observatieformulieren onderverdeeld in zes verschillende componenten: een beroep op schuldgevoel, verantwoordelijkheid, spijtgevoelens, empathie (t.o.v. het slachtoffer), schaamte en gevolgen voor het slachtoffer. Er zal hier per component een overzicht worden gegeven van hoe vaak er een beroep op werd gedaan en wat de gemiddelde score op de 5-puntsschaal is wanneer een dergelijk beroep plaatsvond. Uit de observaties blijkt dat er het meest een beroep werd gedaan op de verantwoordelijkheid van de jeugdige verdachte. In 29 van de geobserveerde zittingen was hier sprake van, met een gemiddelde score van 4.07. Na een beroep op verantwoordelijkheid werd er het vaakst een beroep gedaan op het schuldgevoel (N=18, M=3.83) en op spijtgevoelens (N=17, M=3.24). In beduidend mindere mate werd het slachtoffer hierbij betrokken, door middel van een beroep op empathie (N=9, M=3.00) en de gevolgen voor het slachtoffer (N=6, M=3.83). Hoewel dit deels te maken kan hebben met het feit dat er niet altijd sprake was van een direct slachtoffer (bijv. bij schoolverzuim of drugsbezit), was het in een groot deel van de zaken wel mogelijk om hier een beroep op te doen (bijv. bij mishandeling of bedreiging). Twee voorbeelden waarbij de PS het slachtoffer wel betrok: *'Wat er gebeurde is voor het slachtoffer heel beangstigend'* en *'Stel je eens voor dat iemand dit met jouw telefoon zou doen, dan vind je dat toch ook niet fijn?'*

De jeugdige verdachte als een goed persoon. Vervolgens vormde een beroep op schaamte het laatste component. Dit is een belangrijk onderdeel, aangezien een

beroep op schaamte contraproductief werkt en de participatie aan het strafproces blokkeert (Liefwaard et al., 2010; Weijers, 2008). Erg positief is dat tijdens de observaties van de OTP's geen enkele keer een beroep op schaamte is waargenomen. De geobserveerde parketsecretarissen lijken het principe te volgen dat een moreel appèl altijd gericht moet zijn op schuld en nooit op schaamte. Tevens was een moreel appèl, indien deze plaatsvond, in alle geobserveerde zaken gericht op de daad, ofwel het concrete gedrag, en nooit op de persoon van de dader. Dit werd bijvoorbeeld gecommuniceerd door te zeggen: *'Wat je gedaan hebt is fout, en daar moet een sanctie op staan'*. Hiermee is de aanpak van de geobserveerde parketsecretarissen in lijn met Braithwaite's stelling van *reintegrative shaming*, waarbij de dader niet wordt behandeld als slecht persoon, maar de focus ligt op de begane daad (Braithwaite, 2000).

Deze aanpak waarbij de verdachte wordt behandeld als goed persoon die een verkeerde daad heeft begaan, is tevens terug te zien in de manier waarop de PS het gedrag van de jeugdige verdachten koppelde aan een sanctie. Het is positief gebleken om een beroep op schuldbesef te koppelen aan gedrag dat hersteld kan worden door middel van een opdracht of straf (Liefwaard et al., 2010). Een moreel appèl vond tijdens de OTP's telkens plaats tijdens of na de delictbespreking. Een globale volgorde die de PS meestal aan leek te houden bestond uit eerst het bespreken van persoonlijke omstandigheden en het delict, gevolgd door een moreel appèl en ten slotte een afdoeningsvoorstel. Doordat het beroep op het moreel besef van de jeugdige altijd daadgericht was en over het algemeen werd gevolgd door een afdoeningsvoorstel, werd de daad gekoppeld aan een manier om het gedrag te herstellen. Tevens vroeg de PS zeer regelmatig naar de toekomstplannen van de jeugdige verdachten nadat er een besluit was genomen over de sanctie. Op deze manier kon er naar de jeugdige verdachten gecommuniceerd worden dat de begane daad fout was, dit gevolgen heeft en hier een straf op staat, maar dat de jeugdige zelf en zijn of haar toekomst er nog steeds toe doen.

Het actief betrekken van ouders. Hoewel de PS op een juiste manier een beroep lijkt te doen op het moreel besef van de jeugdige verdachten, werden de ouders hier vrijwel nooit bij betrokken. Uit eerder onderzoek is gebleken dat het positief is om ouders bij een moreel appèl te betrekken, aangezien familie en vrienden de meeste invloed op ons hebben en juist het oordeel van ouders een sterke indruk maakt op jongeren (Braithwaite, 2000; Liefwaard et al., 2010; Losoncz & Tyson, 2007). In slechts 4 van de 37 geobserveerde zaken werd dit principe door de PS benut door het actief betrekken van ouders. Dit werd bijvoorbeeld gedaan door te zeggen *'Hiermee heb je het vertrouwen van je ouders geschaad'* of door aan de verdachte te vragen of hij bang was om het aan zijn ouders te vertellen en wat hun reactie was. Aangezien bij de overgrote meerderheid van de geobserveerde zaken minstens één ouder aanwezig was, bestond de gelegenheid om in veel meer gevallen ouders te betrekken bij een moreel appèl.

Kortom kan gesteld worden dat de geobserveerde parketsecretarissen in de meeste gevallen een gunstig beroep deden op het moreel besef van jeugdige verdachten. Hoewel dit nog niet tijdens alle OTP's plaatsvindt en ouders hierbij amper werden betrokken, is het positief dat er vaak wordt gecommuniceerd dat de jeugdigen verantwoordelijkheid moeten nemen voor hun acties en dat morele communicatie nooit schaamte- of dadergericht was.

Conclusie

In dit onderzoek is getracht een antwoord te geven op de volgende hoofdvraag: *Op welke manier dragen de verschillende betrokken partijen bij aan de participatie van jeugdige verdachten tijdens het OTP?* De 37 observaties tijdens OTP's in de rechtbank van Utrecht hebben tot meerdere inzichten geleid. Om de hoofdvraag te beantwoorden is deze opgedeeld in vier deelvragen. Hieronder zal per deelvraag een korte conclusie worden gegeven.

Over de eerste deelvraag kan worden gesteld dat juridische termen en procedures weinig met de jeugdige verdachte worden besproken. Wanneer dit wel zou gebeuren, zou de jeugdige meer op de hoogte zijn van wat er tijdens het OTP gaat gebeuren en wie er aanwezig zijn. Daarnaast kan worden geconcludeerd dat de PS over het algemeen weinig jargon gebruikt. Dit voorkomt dat de jeugdige niet begrijpt waar over wordt gesproken en dat relevante zaken tijdens de zitting aan hem voorbij gaan (Rap & Weijers, 2011). Uitleg bij de keuze voor de sanctie lijkt in de meeste gevallen te gebeuren. Hoewel de PS op voorafgaande punten voldoet aan de verwachting, wordt er in mindere mate voldaan aan de verwachting over de uitleg bij de inhoud van de sanctie. Deze uitleg gebeurt weinig consequent.

Over de tweede deelvraag kan worden geconcludeerd dat de advocaat voornamelijk tijdens of na de delictbespreking aan het woord komt. De voornaamste taak van de advocaat is het verdedigen van de jeugdige (Rap & Weijers, 2011). Dit werd ook tijdens de zittingen geobserveerd, waarmee de verwachting werd bevestigd. Echter, het contact tussen de jeugdige verdachte en zijn advocaat was tijdens het OTP vaak beperkt. Hiermee wordt niet voldaan aan de assumptie van actieve informatieverstrekking en begeleiding. Al met al kan worden gesteld dat de advocaat tijdens het OTP voornamelijk fungeert als iemand die de jeugdige verdachte tijdens het strafproces adviseert en opkomt voor diens belangen.

De derde deelvraag is gericht op de betrokkenheid van ouders. Ouders komen voornamelijk bij het bespreken van de persoonlijke omstandigheden en het delict aan het woord. Opvallend is dat ouders meer ruimte krijgen om informatie aan te dragen wanneer er geen advocaat aanwezig is. Over het algemeen is de spreektijd van ouders van korte duur. Hoewel ouders de ruimte kregen om informatie in te brengen, werden ze minder bij de zaak betrokken dan er werd verwacht. De PS betreft over het algemeen de

ouders door op voor de ouders begrijpelijke wijze uitleg te geven en door de algemene houding van de PS. Dit zijn twee belangrijke aspecten van de communicatiewijze van het strafrecht en dit zijn ook twee factoren die ervoor kunnen zorgen dat ouders een positief oordeel over de zitting vormen (Hillian & Reitsma-Street, 2003; Varma, 2007; Weijers, 2004). Op deze punten wordt er voldaan aan de verwachting. Echter, de PS past het moreel communiceren met ouders niet tot weinig toe tijdens de zittingen.

Tot slot kan over de vierde deelvraag worden geconcludeerd dat de PS in de meeste gevallen een gunstig beroep doet op het moreel besef van jeugdige verdachten. Hierbij werd er het vaakst een beroep gedaan op de verantwoordelijkheid van de jeugdige. Zoals verwacht, was een dergelijk beroep nooit schaamte- of dadergericht, wat erg positief is (Liefwaard et al., 2010). Daarnaast werd het moreel appèl gekoppeld aan een manier om het gedrag te herstellen. Echter, tegen de verwachtingen in, werden ouders weinig tot niet bij een moreel appèl betrokken.

Dit onderzoek illustreert op welke manier betrokken partijen bijdragen aan de participatie van jeugdige verdachten tijdens het OTP. Op basis van de resultaten van de vier deelvragen kan worden geconcludeerd dat de partijen ieder op een eigen manier bijdragen aan de participatie van de jeugdige. Zo ondersteunt de PS de jeugdige door middel van effectieve communicatie. Dit houdt in dat de PS uitleg geeft over juridische procedures, jargon vermijdt en de beslissing van de sanctie motiveert (Weijers, 2004). Ook ondersteunt de PS de jeugdige verdachte door het doen van een moreel appèl. De advocaat adviseert de jeugdige tijdens het strafproces en komt op voor diens belangen. Ouders ondersteunen de jeugdige door de PS van informatie te voorzien over het delict en de persoonlijke omstandigheden van de jeugdige verdachte.

Discussie

Het huidige onderzoek kent een aantal beperkingen. Allereerst is de onderzoeksgroep niet aselekt gekozen. Het onderzoek is namelijk uitgevoerd in de rechtbank van Utrecht en betrokkenen zijn daardoor grotendeels woonachtig in de regio Midden-Nederland en komen automatisch bij deze rechtbank terecht. Daarnaast betreft het in het onderzoek een redelijk kleine onderzoeksgroep. Tijdens de 37 zittingen zijn drie verschillende parketsecretarissen geobserveerd en is er gelet op de aanwezigheid van zowel ouders als advocaten. In een beperkt aantal zaken was een advocaat aanwezig, namelijk 11 van 37 zaken. Daarnaast is het niet mogelijk om de resultaten over de rol van ouders te generaliseren, aangezien de resultaten soms zijn gebaseerd op aanwezigheid van alleen moeder of alleen vader.

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van gestandaardiseerde observatieformulieren, die afzonderlijk door de vier observatoren zijn ingevuld. De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van dit onderzoek is relatief laag, wanneer de ingevulde observatieformulieren naast elkaar worden gelegd blijkt namelijk dat er

regelmatig verschillend is gescoord bij de duo's bij dezelfde zittingen. Dit zou eventueel verbeterd kunnen worden door beter van tevoren af te spreken wanneer wat moet worden genoteerd op het formulier. Dit zal de objectiviteit wellicht doen vergroten.

De observatoren namen plaats achterin de ruimte waar de zittingen plaatsvonden (zie bijlage 1). De PS en griffier zaten tegenover de observatoren, waardoor de observatoren hun gezichten duidelijk konden zien. De jeugdige verdachte, ouders, advocaat en overige aanwezigen zaten met hun rug naar de observatoren, waardoor de observatoren hun gezichtsuitdrukkingen niet konden zien. Hierdoor zouden wellicht verkeerde observaties of interpretaties kunnen zijn ontstaan. Verder heeft de aanwezigheid van de observatoren mogelijk het gedrag van de aanwezigen beïnvloed.

Door deze bovengenoemde beperkingen is generalisatie van het onderzoek niet mogelijk. Verbeterpunten voor vervolgonderzoek zijn het randomiseren van de onderzoeksgroep, het vergroten van het aantal geobserveerde zittingen en er moet rekening worden gehouden met de zitplaats en aanwezigheid van de observatoren en de invloed hiervan op de aanwezigen. Verder zou uitvoerige voorbespreking van het meetinstrument de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid kunnen vergroten.

Aanbevelingen om de jeugdige verdachte beter te kunnen laten participeren tijdens het OTP zijn dat de PS de juridische termen en procedures uitvoeriger met de jeugdige verdachte zou kunnen bespreken, zodat deze op de hoogte is van wat er tijdens het OTP gaat gebeuren en wie er aanwezig zijn. Ook zou de uitleg bij de inhoud van de sanctie door de PS in iedere zaak meer moeten worden nagestreefd, zodat de verdachte op de hoogte is van wat de sanctie precies inhoudt. Uit de literatuur blijkt dat communicatie tussen de advocaat en de cliënt cruciaal is (De Jonge, 2011; Rap & Weijers, 2011). Er wordt aanbevolen dat er tijdens de zitting meer communicatie plaatsvindt tussen de jeugdige en zijn advocaat. De advocaat wordt dan in staat gesteld om zijn pedagogische taak van ondersteuning te vervullen. Verder zouden ouders meer de ruimte moeten krijgen om informatie bij te dragen tijdens het proces. Vooral bij aanwezigheid van een advocaat moet hierop gelet worden. Hoewel het moreel appèl in veel zittingen plaatsvond, zou dit in iedere zaak expliciet moeten gebeuren, om eraan bij te dragen dat de jeugdige niet opnieuw de fout in gaat. Ten slotte zouden ouders beter bij een dergelijk moreel appèl betrokken kunnen worden. Dit alles zou het begrip van en de participatie tijdens het jeugdstrafproces kunnen bevorderen, waardoor de rechten van de jeugdige verdachte nog beter kunnen worden verwezenlijkt en hij daadwerkelijk als volwaardige procespartij kan deelnemen aan de strafzitting.

Literatuur

- Bannier, F. A. W. (2010). *Zoals een behoorlijk advocaat betaamt. Advocatengedragrecht*. Apeldoorn – Antwerpen: Maklu.
- Birckhead, T. R. (2010). Culture clash: The challenge of lawyering across difference in juvenile court. *Rutgers Law Review*, 62, 959-991.
- Boeije, H. (2010). *Analysis in Qualitative Research*. London: Sage Publications.
- Braithwaite, J. (2000). Shame and criminal justice. *Canadian Journal of Criminology*, 42, 281-298.
- Celestin-Westreich, S., & Celestin, L. (2012). *Observeren en Rapporteren*. Amsterdam: Pearson Benelux.
- Delfos, M. (2008). *Luister je wel naar mij? Gespreksvoering met kinderen tussen vier en twaalf jaar*. Amsterdam, Nederland: B.V. Uitgeverij SWP Amsterdam
- Driver, C., & Brank, E. M. (2009). Juveniles' knowledge of the court process: Results from instruction from an electronic source. *Behavioral Sciences and the Law*, 27, 627-642. doi:10.1002/bsl.881
- Eisenberg, N. (2000). Emotion, regulation, and moral development. *Annual Review of Psychology*, 51, 665-697. doi:10.1146/annurev.psych.51.1.665
- Emster, F. W. H. (2008). Wetsvoorstel versterking positie slachtoffer (30 143) – verplichte aanwezigheid ouders: Brief aan Minister van Justitie, Hirsch Ballin, *website Raad voor de Rechtspraak*, www.rechtspraak.nl.
- Flin, R. H., Stevenson, Y., & Davies, G. M. (1989). Children's knowledge of court proceedings. *British Journal of Psychology*, 80, 285-297. doi:10.1111/j.2044.8295.1989.tb02321.x
- Garfinkel, L. F., & Nelson, R. (2004). Promoting better interaction between juvenile court, schools, and parents. *Reclaiming Children and Youth*, 13, 26-29.
- Gibbs, J. C. (2003). Equipping youth with mature moral judgment. *Reclaiming Children and Youth*, 12, 148-153.
- Grisso, T. (1997). The competence of adolescents as trial defendants. *Psychology, Public Policy and Law*, 3, 3-32. doi:10.1037//1076-8971.3.1.3
- Grisso, T., Steinberg, L., Woolard, J., Cauffman, E., Scott, E., Graham, S., ... Schwartz, R. (2003). Juveniles' competence to stand trial: A comparison of adolescents' and adults' capacities of trial defendants. *Law and Human Behavior*, 27, 333-363. doi:10.1023/A:1024065015717
- Harvell, S., Rodas, B., & Hendey, L. (2004). *Parental Involvement in Juvenile Justice: Prospects and Possibilities*. Center for Research on Children in the U.S., Georgetown Public Policy Institute, and the Georgetown University Department of Psychology. <http://www.crocus.georgetown.edu/reports/parental.involvement.pdf>

- Hepping, K. (2012). Ouders en de voorgeleiding voor de rechter-commissaris. Discrepancie tussen wetgeving en praktijk. *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht*, 34, 146-152.
- Hillian, D., & Reitsma-Street, M. (2003). Parents and youth justice. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 45, 19-41.
- Hoeve, M., Dubas, J. S., Eichelsheim, V. I., Van der Laan, P. H., Smeenk, W., & Gerris, J. R. M. (2009). The relationship between parenting and delinquency: A meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 37, 749-775. doi:10.1007/s10802-009-9310-8
- Hosser, D., Windzio, M., & Greve, W. (2008). Guilt and shame as predictors of recidivism. *Criminal Justice and Behavior*, 35, 138-152. doi:10.1177/0093854807309224
- Jolliffe, D., & Farrington, D. P. (2004). Empathy and offending: A systematic review and meta-analysis. *Aggression and Violent Behavior*, 9, 441-476. doi:10.1016/j.avb.2003.03.001
- Jonge, G. de (2011). De verdediging van jongeren, In: I. Weijers, & F. Imkamp (Eds.), *Jeugdstrafrecht. In internationaal perspectief* (pp. 249-263). Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Jonge, G., de, & Linden, A. P. van der (2007). *Jeugd en strafrecht. Een leer- en praktijkboek over het (internationale) jeugdstrafrecht en jeugdstraftprocesrecht*. Deventer: Kluwer.
- Lang, G., & Molen, H. T., van der (2010). *Psychologische gespreksvoering: Een basis voor hulpverlening*. Amsterdam: Uitgeverij Nelissen.
- Liefaard, T., Rap, S. E., & Weijers, I. (2010). De positie van de jeugdige verdachte in het strafproces. *Strafblad*, 4, 282-295.
- Losoncz, I., & Tyson, G. (2007). Parental shaming and adolescent delinquency: A partial test of reintegrative shaming theory. *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 40, 161-178. doi:10.1375/acri.40.2.161
- Peterson-Badali, M., & Broeking, J. (2009). Parents' involvement in the youth justice system: A view from the trenches. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 51, 255-270. doi:10.3138/cjccj.51.2.255
- Peterson-Badali, M., & Broeking, J. (2010). Parents' involvement in the youth justice system: Rhetoric and reality. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 52, 1-27. doi:10.3138/cjccj.52.1.1
- Pierce, C. S., & Brodsky, S. L. (2002). Trust and understanding in the attorney-juvenile relationship. *Behavioral Sciences and the Law*, 20, 89-107. doi:10.1002/bsl.478
- Rap, S. E., & Weijers, I. (2011). De jeugdstrafzitting: Een pedagogisch perspectief. De communicatie tussen jeugdrechter en jeugdige verdachte. Gevonden op:

- <http://www.rechtspraak.nl/Organisatie/Raad-Voor-De-Rechtspraak/WetenschapsOnderzoek/Overzichtonderzoeksprojecten/Pages/De-jeugdstrafzitting-een-pedagogisch-perspectief.aspx>
- Sage, L. le. (2006). Het geweten van jeugdige delinquenten: Negeren of behandelen? *Pedagogiek*, 26, 82-99.
- Schmidt, M. G., Reppucci, N. D., & Woolard, J. L. (2003). Effectiveness of participation as a defendant: The attorney-juvenile client relationship. *Behavioral Sciences and the Law*, 21, 175-198. doi:10.1002/bsl.532
- Schreijenberg, A., Timmermans, M., & Homburg, G. H. J. (2010). *Aanwezigheid verplicht. Een inventarisatie van de gevolgen van de aanwezigheidsplicht voor de ouders bij de kinderrechter*. Amsterdam: Regioplan Beleidsonderzoek.
- Stams, G. J., Brugman, D., Deković, M., Van Rosmalen, L., Van der Laan, P., & Gibbs, J. C. (2006). The moral judgment of juvenile delinquents: A meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 34, 697-713. doi: 10.1007/s10802-006-9056-5
- Ten Eyck, C. (2003). Shame and the adolescent. *Corrections Today*, 65, 98-100.
- Van Vugt, E., Gibbs, J., Stams, G. J., Bijleveld, C., Hendriks, J., & Van der Laan, P. (2011). Moral development and recidivism: A meta-analysis. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 55, 1234-1250. doi:10.1177/0306624X11396441
- Varma, K. N. (2007). Parental involvement in youth court. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 49, 231-260. doi:10.1353/ccj.2007.0014
- Waal, A., van der, & Zaane, F. S. (2010). Het onderhoud ten parkette. *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht*, 32, 1-6.
- Weijers, I. (2004). Requirements for communication in the courtroom: A comparative perspective on the youth court in England/Wales and The Netherlands. *Youth Justice*, 4, 22-31. doi:10.1177/147322540400400103
- Weijers, I. (2008). De adolescent. In: I. Weijers, & C. Eliaerts (Eds.), *Jeugdcriminologie: Achtergronden van jeugdcriminaliteit* (pp. 71-83). Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Weijers, I., & Duinstra, U. (2008). Empathietraining. In: I. Weijers (Ed.), *Justitiële interventies: Voor jeugdige daders en risicojongeren* (pp. 319-331). Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Weijers, I., & Grisso, T. (2009). Criminal responsibility of adolescents: Youth as junior citizenship. In: J. Junger-Tas, & F. Dünkel (Eds.), *Reforming juvenile justice* (pp. 45-67). Dordrecht: Springer.

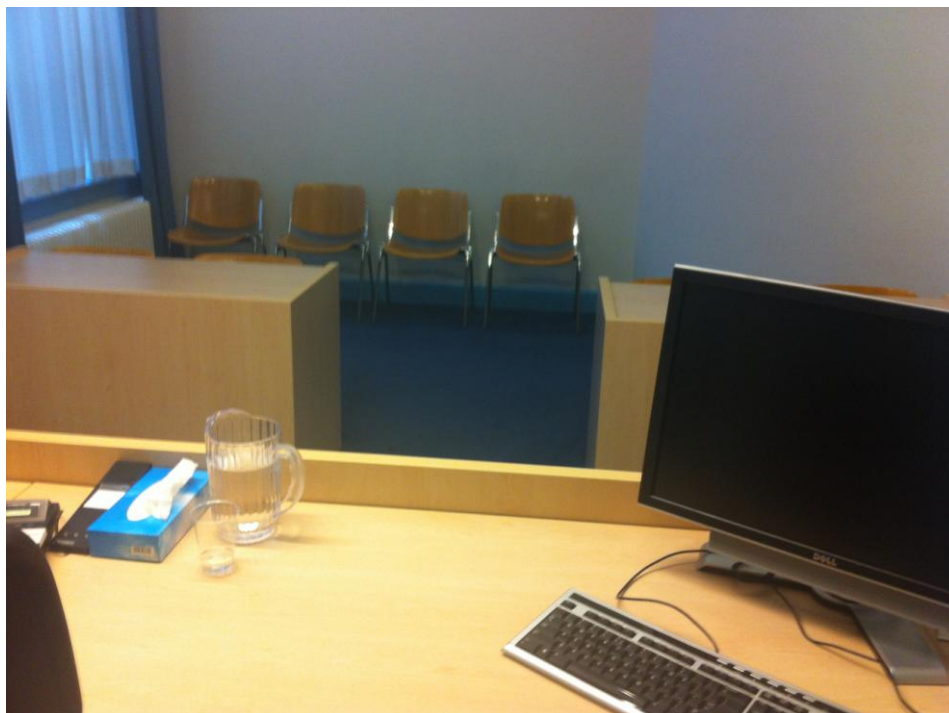
Bijlage 1: foto's van de zittingszaal

Figuur 1. Het bureau waaraan de parketsecretaris links zit en de griffier rechts. Jeugdige verdachte en ouders zitten meestal aan de rechter tafel.

Figuur 2. Vooraanzicht kamer. Observatoren zitten op de twee meest rechtse stoelen.

Figuur 3. Het aanzicht vanaf de stoel van de parketsecretaris.

Bijlage 2: observatieformulier

Observatielijst OM-afdoening		Nr.:
Algemeen		
Observator:		Arrondissement:
Datum:		Locatie:
Start:	Eind:	Parketsecretaris:
Bijzonderheden (ruis):		
Beschrijving setting:		
<ul style="list-style-type: none"> - Plaats jeugdige verdachte: - Plaats parketsecretaris: - Plaats ouders - Plaats overige aanwezige(n) 		
Gegevens – jeugdige verdachte		
Leeftijd:	Geslacht: M / V	Etniciteit:
Ontkennende verdachte: JA / NEE / DEEL		First Offender: JA / NEE / ONBEKEND
Delictsomschrijving:		
Aanwezigen		
	Aanwezig	Reden voor afwezigheid
Parketsecretaris		
Jeugdige verdachte		
Raadsmans		
Ouders / verzorgers	Vader	
	Moeder	

PARTICIPATIE VAN JEUGDIGEN TIJDENS OTP EN DE ROL VAN BETROKKENEN

	Anders:	
Overige familieleden	Broer / Zus	
	Opa / Oma	
	Oom / Tante	
	Anders:	
Overige aanwezigen		
Tolk		
Uitleg – door parketsecretaris		
Voorstellen van aanwezigen: JA / NEE / Gedeeltelijk		
Uitleg rol/functie aanwezigen: JA / NEE / Gedeeltelijk		
Uitleg verloop zitting: JA / NEE / Gedeeltelijk		
Begrip – jeugdige verdachte		
	Parketsecretaris	Raadsman
Tempo (laag – hoog)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Volume (zacht – hard)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Articulatie (onduidelijk – overdreven)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Intonatie (vriendelijk – streng)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Moeilijkheidsgraad (te makkelijk – te moeilijk)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5

PARTICIPATIE VAN JEUGDIGEN TIJDENS OTP EN DE ROL VAN BETROKKENEN

Gebruik van jargon (niet – veel)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Uitleg van het jargon (niet – veel)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
<i>Strafrechtelijk jargon vb. +wel/geen uitleg:</i>		
<i>Complexe zinnen/moeilijke woorden vb. +wel/geen uitleg:</i>		
Gebruik van afkortingen (niet – veel)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Verduidelijking (niet – veel)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Begrip verdachte toetsen (niet – vaak)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
<i>Inhoud – Communicatie met jeugdige verdachte</i>		
- Maakt de jeugdige verdachte gebruik van zwijgrecht: JA / NEE / Gedeeltelijk		
	Parketsecretaris	Notities
Bespreking delict	1 2 3 4 5	
Bespreking persoonlijke omstandigheden:		
• Thuissituatie	1 2 3 4 5	
• School / opleiding	1 2 3 4 5	
• Vrijtijdsbesteding	1 2 3 4 5	
• Vrienden	1 2 3 4 5	
• Toekomstplannen verdachte	1 2 3 4 5	
Gesprekstechnieken:		
• Interesse tonen in verhaal	1 2 3 4 5	
• Doorvragen	1 2 3 4 5	
• Open vragen stellen	1 2 3 4 5	
• Begrip tonen	1 2 3 4 5	

PARTICIPATIE VAN JEUGDIGEN TIJDENS OTP EN DE ROL VAN BETROKKENEN

• Complimenteren	1 2 3 4 5	
• Aanmoedigen	1 2 3 4 5	
Houding:	Verdachte	
• Nerveus	1 2 3 4 5	
• Boos / Frustratie	1 2 3 4 5	
• Laconiek / Onverschillig	1 2 3 4 5	
• Verlegen	1 2 3 4 5	
• Spraakzaam	1 2 3 4 5	
<i>Inhoud – Communicatie met ouders</i>		
<p>- Moment aan het woord komen:</p> <p>- Hoe lang aan het woord +/-:</p> <p>- Wat vertellen ouders:</p> <p>- Is er buiten de gestelde vragen om gelegenheid voor ouders om wat in te brengen:</p> <p>- Hoe gaat de parketsecretaris om met ouders die geen Nederlands spreken:</p>		
	Parketsecretaris	Notities
Bespreking delict	1 2 3 4 5	
Bespreking persoonlijke omstandigheden:		

PARTICIPATIE VAN JEUGDIGEN TIJDENS OTP EN DE ROL VAN BETROKKENEN

• Thuissituatie	1 2 3 4 5	
• School / opleiding	1 2 3 4 5	
• Vrijtijdsbesteding	1 2 3 4 5	
• Vrienden	1 2 3 4 5	
• Toekomstplannen verdachte	1 2 3 4 5	
Gesprekstechnieken:		
• Interesse tonen in verhaal	1 2 3 4 5	
• Doorvragen	1 2 3 4 5	
• Open vragen stellen	1 2 3 4 5	
• Begrip tonen	1 2 3 4 5	
• Complimenteren	1 2 3 4 5	
• Aanmoedigen	1 2 3 4 5	
• Uitleggen van vaktaal	1 2 3 4 5	
• Moreel communiceren	1 2 3 4 5	
Houding:	Ouders	
• Nerveus	1 2 3 4 5	
• Boos / Frustratie	1 2 3 4 5	
• Laconiek / Onverschillig	1 2 3 4 5	
• Verlegen	1 2 3 4 5	
• Spraakzaam	1 2 3 4 5	
Rol advocaat		
<ul style="list-style-type: none"> - Moment aan het woord komen: - Hoe lang aan het woord +/-: 		

- Inhoud pleidooi

- Hoe wordt er gereageerd op de inhoud van het pleidooi:

- Hoe is het contact tussen de advocaat en de jeugdige:

- Hoe is het contact tussen de advocaat en de ouders:

- Hoe is het taalgebruik van de advocaat, zit er een verschil in als hij met andere personen praat (praat hij anders met parketsecretaris dan met de jeugdige denk aan jargon):

Appel op moreel besef verdachte

- Moment van appel:

	Rechter	Notities
• Beroep op schuldgevoel	1 2 3 4 5	
• Beroep op verantwoordelijkheid	1 2 3 4 5	
• Beroep spijtgevoelens	1 2 3 4 5	
• Beroep op empathie (tov slachtoffer)	1 2 3 4 5	
• Beroep op gevolgen slachtoffer	1 2 3 4 5	Reactie verdachte
• Beroep op schaamte	1 2 3 4 5	
Indien appel, gericht op:	Betrekken ouders	

PARTICIPATIE VAN JEUGDIGEN TIJDENS OTP EN DE ROL VAN BETROKKENEN

☐ Daad (concreet gedrag)		
☐ Dader (verdachte zelf)		
Afdoening		
- Voorstel afdoening:		
- Uitleg bij keuze voor sanctie(s): JA / NEE / Gedeeltelijk		
- Uitleg omtrent inhoud sanctie(s): JA / NEE / Gedeeltelijk		
- Reactie jeugdige verdachte:		